

دستور

ویژه‌نامه نامه فرهنگستان، سال ۱۳۸۹، شماره ۶، صفحه ۲۷۴-۲۸۲

معرفی و نقد کتاب شناخت زبان فارسی: در سه سطح آوایی، دستوری و معنایی

زهرا زندی‌مقدم (فرهنگستان زبان و ادب فارسی)

شناخت زبان فارسی: در سه سطح آوایی، دستوری و معنایی، اصغر شهبازی، انتشارات سامان دانش، ۱۳۸۷، ۲۴۴ صفحه.

به اعتقاد اکثر زبان‌شناسان معاصر، توصیف هر زبانی را می‌توان از سه جنبه اصلی انجام داد: دستور (صرف و نحو)، واج‌شناسی و واژگان. گاهی دستور هر سه جنبه را دربرمی‌گیرد، اما اغلب شامل صرف و نحو دانسته شده‌است. صرف به صورت واژه‌ها می‌پردازد، نحو با آرایش واژه‌ها برای ساخت جمله سروکار دارد، واج‌شناسی نظام آوایی (آواها، تکیه و آهنگ) را بررسی می‌کند، واژگان اطلاعات مربوط به هر واژه (کلمه یا اصطلاح) را به دست می‌دهد (Collins & Hollo 2010: 3). کتاب شناخت زبان فارسی: در سه سطح آوایی، دستوری و معنایی نیز زبان فارسی را در سه سطح مورد بررسی قرار داده‌است. این کتاب، به‌ویژه در بخش دستور زبان، کتابی تطبیقی با هدف آموزشی است که در آن، به گفته مؤلف، آرا و نظریات بسیاری از زبان‌شناسان و دستورنویسان با یکدیگر مقایسه شده‌است و در نهایت، آنچه به روح و ساختار زبان فارسی نزدیک‌تر بوده پذیرفته شده‌است. در این کتاب از دستوره‌های گذشته مانند دستور مرحوم دکتر

خیامپور، آثار شادروان دکتر فرشیدورد و از دستوره‌های جدید، آثار دکتر باطنی و دکتر مشکوة‌الدینی استفاده شده است.

به گفته مؤلف، وی کوشیده است تا با درک اهمیت بسیار زبان فارسی، حدود و مرزهای کار دستور آموزشی را نشان دهد و تلاش کرده است ساختمان زبان فارسی را آن‌گونه که هست توصیف کند و جنبه تجویزی آن نسبت به جنبه توصیفی آن کمتر باشد. در این کتاب، اگرچه تأکید بر دستور ساختاری بوده، از دستور گشتاری هم بهره گرفته شده است.

زبان مورد تحلیل در این کتاب زبان فارسی معیار معاصر است، اما در برخی موارد از نمونه‌های منظوم نیز استفاده شده و در برخی از موارد هم نگارنده، با بهره‌گیری از شم زبانی خود، مثالی متناسب با بحث وضع کرده است.

این کتاب مشتمل بر یک دیباچه، یک مقدمه و کلیات (شامل مجموعه‌ای از مباحث) است که بخش اول کتاب را تشکیل می‌دهد.

مؤلف ابتدا در دیباچه ضرورت این اثر را توضیح داده و بیان کرده است که زبان فارسی در این کتاب، بر اساس علم زبان‌شناسی و در سه سطح آوایی، دستوری و معنایی مطالعه شده است.

در مقدمه ابتدا به اهمیت زبان و نحوه پدید آمدن علم زبان‌شناسی در پرتو تحقیقات و مطالعات زبانی اشاره شده است. مؤلف سپس تعریفی از دستور زبان به دست داده و آن را بخشی از دانش زبان‌شناسی معرفی کرده است که درباره سازه‌های صرفی و ساختارهای نحوی بحث می‌کند. پس از آن، انواع دستور زبان: در زمانی یا تاریخی، هم‌زمانی یا توصیفی، دستور مقابله‌ای، دستور عمومی یا همگانی (شامل ساخت‌گرا، نقش‌گرا، دستور نظری و جز این‌ها) معرفی شده است. در ادامه به آثاری که در این زمینه به رشته تحریر درآمده اشاره شده است. این بخش با معرفی قدیمی‌ترین کتاب، یعنی دانشنامه‌ی علایی آغاز می‌شود. پس از آن به مطالبی که در مقدمه فرهنگ‌هایی مانند جهانگیری، برهان قاطع، و انجمن‌آرای ناصری آمده، اشاره شده است تا به کتاب منهاج‌الطلب که در قرن یازدهم در چین نگاشته شده و نیز قدیمی‌ترین دستور به نام تحقیق‌التوانین که توسط حاج محمد حیران در سال ۱۲۶۲ تألیف شده، رسیده است. همان‌گونه که در

مقدمه آمده، از قرن سیزدهم به بعد نوشتن کتاب‌های مستقل، به تقلید از صرف و نحو عربی یا فرنگی، رایج شد که در این کتاب به چهارده نمونه از این کتاب‌ها اشاره شده است.

مطالب کتاب در دو بخش اصلی آمده است: ۱. کلیات؛ ۲. سطوح مطالعه زبان. بخش کلیات به مطالبی در خصوص تاریخ خط و زبان و تفاوت زبان و گفتار و زبان و خط و مباحثی از این دست اختصاص دارد.

بخش سطوح مطالعه زبان دارای سه فصل است. فصل اول: سطح آوایی؛ فصل دوم: صرف و نحو؛ فصل سوم: سطح معنایی، که هر یک از این سطوح، ساختاری ویژه خود دارد. این استقلال درونی نظام‌های نحوی، صرفی، آوایی و معنایی زبان ایجاب می‌کند که ساخت هر یک از نظام‌های چهارگانه، در سطحی جداگانه بررسی و توصیف شود. فصل اول به بررسی آواها و واج‌ها اختصاص دارد. آواشناسی یکی از بخش‌های عمده زبان‌شناسی است. در بین رشته‌های زبان‌شناسی، آواشناسی بیش از همه جنبه تجربی دارد. از دیدگاه نظری، مطالعات آواشناختی بر دو گونه‌اند: آواشناسی نظام‌مند و آواشناسی سنتی. در این کتاب آواهای زبان فارسی از دیدگاه سنتی تحلیل شده‌اند. از دیدگاه آواشناسی سنتی بررسی آواهای زبان به سه روش صورت می‌گیرد. از این نظر، آواشناسی سنتی به سه حوزه مطالعاتی عمده تقسیم می‌شود: آواشناسی شنیداری، آواشناسی صوتی (آکوستیکی)، آواشناسی تولیدی. آواهای هر زبانی را عموماً به گونه سنتی به همخوان‌ها و واکه‌ها تقسیم می‌کنند. علاوه بر این تقسیم‌بندی دوگانه، گروه دیگری از آواها وجود دارند که آنها را واکه‌های مرکب می‌نامند. در این بخش نحوه تولید مصوت‌ها و صامت‌ها توضیح داده شده است. در این کتاب مصوت‌ها به سه دسته تقسیم شده‌اند: کوتاه، بلند و مرکب یا ترکیبی. سپس محل تولید و نحوه تولید واج‌ها که از مسائل مهم واج‌شناسی محسوب می‌شود، در قالب جدولی ارائه شده است. الگوهای آرایش واجی که مهم‌ترین ویژگی واج‌آرایی در زبان فارسی است، مطلب مورد بررسی بعدی است. پس از آن الگوهای هجایی زبان فارسی معرفی و تعریفی از هجا ارائه شده است. در ادامه، فرایندهای واجی شامل همگون‌سازی یا ابدال، قلب، ادغام، کاهش، و افزایش معرفی شده‌اند. در برخی از کتاب‌ها، در مبحث آواشناسی، فرایندهای

واجبی معرفی نشده‌اند؛ برای مثال کتاب دستور زبان فارسی: ویژه‌کاردانی (حق‌شناس و همکاران ۱۳۸۵) و یا دستور زبان فارسی بر پایه‌ی زبان‌شناسی (علوی مقدم و پاشایی ۱۳۸۹). واحدهای زبرزنجیری مطلب بعدی است که در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است. در این مجموعه واحدهای زبرزنجیری گفتار به ترتیب آهنگ، تکیه، درنگ، لحن، امتداد و طنین معرفی شده‌اند.

فصل دوم به بررسی صرف و نحو اختصاص دارد و صرف مقدم بر نحو مورد بررسی قرار گرفته است. در این فصل ابتدا تکواژها و سپس انواع واژه بررسی شده است. پس از معرفی تکواژ، انواع آن به آزاد و وابسته تقسیم شده و پس از آن تکواژهای آزاد در سه دسته قاموسی، دستوری و استثنايي جای داده شده‌اند. تکواژهای دستوری خود به پنج دسته شامل: نقش‌نمای اضافه، نقش‌نمای متمم، نقش‌نمای مفعول، نقش‌نمای منادا و حروف پیوند، و تکواژهای استثنایی (ص ۴۹) به هفت دسته شامل: ضمائر اشاره، ضمائر شخصی پیوسته، ضمائر شخصی جدا، ضمائر پرسشی، مبهمات، ضمائر متقابل، مخفف افعال (ص ۴۹، ش ۷) تقسیم می‌شوند. پس از آن چند نکته درباره‌ی تکواژهای آزاد بیان شده است. تکواژهای وابسته به دو دسته تصریفی و اشتقاقی تقسیم شده‌اند. برای پی بردن به تعداد تکواژهای افعال باقاعده، صرف مصدر خوردن در تمام زمان‌ها در جدولی ارائه شده است. شمارش تعداد تکواژها و نشان دادن آنها در قالب جدول از امتیازات این کتاب محسوب می‌شود. در صفحه ۵۵ تعداد تکواژهای مصدر فعل گفتن که از افعال بی‌قاعده است، در قالب جدولی بررسی شده است. تکواژهای اشتقاقی به این صورت تقسیم شده‌اند: پیشوندها، میانوندها، پسوندها. در این بخش پسوندهای غیرفعال و نیز وندهای مُرده هم آمده‌اند. سپس نوبت به واژه می‌رسد که یکی از موضوعات مهم در بخش صرف است. در صفحه ۶۹ واژه‌ها از نظر استقلال به دو بخش مستقل و نامستقل تقسیم شده‌اند. سپس تمرین‌های مبحث تکواژها آمده است.

در فصل دوم، پس از تکواژها، نوبت به انواع واژه می‌رسد. در این بخش به شش نوع واژه اشاره شده است که در بخش‌های مجزا و تحت عنوان انواع کلمه بررسی شده‌اند: اسم، فعل، صفت، قید، صوت و حرف (ضممیر در زیرمجموعه اسم و به‌عنوان جانشین‌های اسم یا کنایات آمده‌اند). نخستین مقوله اسم است. ابتدا اسم تعریف و

سپس نشانه‌های آن برشمرده شده است. ویژگی‌های اسم عبارت‌اند از: عام و خاص، قابل شمارش و غیرقابل شمارش، ذات و معنی، شمار، معرفه و نکره. اسم از نظر ساختمان چهار قسم است: ساده، مشتق، مرکب، مشتق مرکب، که هر یک به انواعی تقسیم می‌شود. پس از آن نوبت به حالت‌های اسم می‌رسد. منظور از حالت، نقشی است که اسم در جمله ایفا می‌کند: حالت نهادی، حالت مسندی، حالت مفعول صریح، حالت متممی که در این بخش مواردی تحت عنوان دو نکته و چند نکته ارائه شده است. حالت اضافه یکی دیگر از حالت‌های اسم است که در این بخش انواع آن ذکر شده: حالت ندایی، حالت مکمل فعل ناقص، حالت بدلی، حالت عطفی. مورد بعد ممیز (واحد شمارش) است. اسم‌های صریح و اسم‌های غیر صریح و وابسته‌پذیری اسم موضوعاتی است که در ادامه به آنها پرداخته شده و در انتها تمرین‌های مبحث اسم آورده شده است. پس از اسم، جانشین‌های اسم بررسی شده‌اند. جانشین‌های اسم (کنایات) عبارت‌اند از: ضمائر، ادوات استفهام (ضمائر پرسشی)، مبهمات (ضمائر مبهم)، موصول. در این بخش پس از به دست دادن تعریفی از ضمائر، انواع آن معرفی شده است: ضمائر شخصی که خود به دو دسته ضمائر شخصی متصل و ضمائر شخصی منفصل تقسیم می‌شوند، ضمائر مشترک، ضمائر اشاره، ضمیر ملکی، ضمیر تعجبی. در انتها تمرین‌های مبحث اسامی غیر صریح آمده است. شواهد این بخش، بیشتر از آثار منظوم قدما برگزیده شده است.

یکی دیگر از انواع واژه فعل است. فعل آن عنصر زبانی است که هسته گروه فعلی (گزاره) واقع می‌شود؛ بنابراین، هر جمله فقط می‌تواند یک فعل داشته باشد. به عبارت دیگر، هر فعلی نماینده یک جمله است. در این کتاب ابتدا تعریفی از فعل داده شده، سپس در مورد اینکه اصل فعل مصدر است یا بن ماضی و مضارع، که بنا به نظر نویسندگان، بن ماضی و مضارع اصل هستند، توضیحاتی آمده و پس از آن درباره ریشه فعل صحبت شده است. مؤلف در این بخش افعال را به دو دسته باقاعده و بی قاعده تقسیم کرده و افعالی را که برای ساختن بن ماضی آنها باید علامت ماضی ساز به بن مضارع اضافه شود، در قالب جدولی آورده است. پس از آن نوبت به مراحل به دست آوردن بن ماضی افعال بی قاعده و نیز مراحل به دست آوردن بن مضارع از افعال بی قاعده می‌رسد.

در این کتاب فعل از نظر ساختمان به سه دسته تقسیم شده است: ساده، مرکب، پیشوند؛ در حالی که در کتاب دستور زبان فارسی: ویژه کاردانی ... (حق شناس و همکاران ۱۳۸۵) فعل از نظر ساختمان به چهار دسته تقسیم شده است: بسیط، پیشوندی، مرکب، گروهی. همان گونه که مشاهده شد فعل یکی از مقوله‌های واژگانی زبان فارسی است که دارای ویژگی‌هایی است که آن را از مقوله‌های دیگر جدا می‌سازد. در کتاب مورد بررسی، ویژگی‌های فعل شامل شخص و شمار، زمان، گذر، معلوم و مجهول، وجه و ساختمان فعل است و نمود و نشانه‌های «ب» و «می» در زمره ویژگی‌های فعل نیامده است. شرح انواع فعل مرکب که در قالب جدول‌هایی ارائه شده مبحث بعدی این مجموعه است و پس از آن چند نکته درباره فعل مرکب (اسم + فعل) آمده. معیارهای شناسایی افعال مرکب موضوع بعدی این بخش و بحث انتهایی، انواع فعل کمکی است. افعال کمکی به انواع زیر تقسیم شده است: افعال معین (کمکی)، افعال ناقص، افعال عام (ربطی). فعل منفی (نفی) که به بحث درباره تکرار منفی ساز «ن» می‌پردازد و نیز نحوه سؤالی کردن جملات، بحث‌های پایانی هستند و پس از آن تمرین‌های بخش فعل آمده است.

صفت یکی دیگر از انواع واژه است. در کتاب حاضر ابتدا تعریفی از صفت به دست داده شده و سپس به دو گروه صفات بیانی و صفات پیشین تقسیم شده است. در ادامه ساختمان صفت و تقسیم آن به ساده و مشتق که خود به انواعی تقسیم می‌شود، مرکب و مشتق - مرکب آمده است. مطابقت صفت با موصوف؛ وابسته‌های صفت: متمم صفات، قیود صفات، صفت صفت؛ حالات صفت: حالت اضافه توصیفی، حالت مسندی (مکمل) و سپس نکاتی در این باره، مباحثی است که در این بخش آمده است. صفات شمارشی که از انواع صفات پیشین است، موضوع بعدی است که در بخش چند نکته آمده است. اعداد اصلی و انواع آن شامل عدد کسری و عدد توزیعی مباحث دیگر این بخش را تشکیل می‌دهد.

پس از صفت، درباره انواع قید از نظر معنی، شامل: قیده‌های مکان، زمان، اختصار، حالت، مقدار، شماره، تأکید، نفی، شک و تردید، علت، تقویت، تمنا، استثنا، تشبیه و از نظر ساختمان، شامل: قیده‌های ساده، مشتق، مرکب و مشتق - مرکب صحبت شده است.

در این کتاب اصوات (شبه جمله‌ها) یکی دیگر از انواع واژه دانسته شده و ابتدا تعریفی از آن آمده و سپس از نظر معنی به انواع زیر تقسیم شده‌است: اصوات ندا، اصوات شادی، تحسین و تصدیق، دعا و آرزو، افسوس، شگفتی، سرزنش و نفرین، هشدار، فرمان، مخالفت و انکار و ترحم. ساختمان اصوات و تقسیم آن به ساده، مشتق و مرکب و چند نکته درباره آن مطلب بعدی است. مؤلف در این کتاب تمایزی میان صوت و شبه جمله قائل نشده‌است، حال آنکه در کتاب دستور سال دوم آموزش متوسطه... (صادقی و ارزنگ ۱۳۵۶: ۱۹) تمایز میان اصوات و شبه جمله‌ها به صورت زیر بیان شده‌است:

فوق صوت و شبه جمله در آن است که شبه جمله از کلمات مستقل و معمولی زبان است که می‌تواند در نقش‌های اسم یا صفت و غیره به کار رود؛ افسوس تو سودی ندارد. درحالی‌که صوت از کلمات مستقل به شمار نمی‌آید و همیشه به عنوان صوت به کار می‌رود.

حروف، آخرین مقوله مورد بررسی در بخش انواع واژه است. در اینجا ابتدا تعریفی از حروف داده شده و سپس انواع حروف شامل حروف اضافه و حروف ربط شرح داده شده‌است. حرف نشانه مقوله بعدی است و پس از آن تمرین‌های بخش حروف ارائه و در انتها تمرینات کلی بخش صرف آمده‌است.

در فصل دوم، پس از مبحث صرف، به مبحث نحو می‌رسیم. حوزه نحو یکی از بخش‌های عمده پژوهش زبان‌شناختی است که به رغم پژوهش‌های دامنه‌داری که تاکنون در این زمینه صورت گرفته‌است، هنوز جا برای انجام پژوهش‌های بیشتر در این باره وجود دارد. در دستورهای جدید بیشتر به بند توجه می‌شود تا جمله. این بخش که دومین بخش از مطالعات زبانی است، درباره روابط میان کلمات، گروه‌ها و جملات بحث می‌کند. اصولاً واژه‌ها گروه‌ها را پدید می‌آورند و گروه‌ها هم به نوبه خود جمله‌واره‌ها و جمله‌ها را تشکیل می‌دهند. بنابراین، اولین موضوع نحو، گروه است و برای شناخت گروه‌ها نیز باید از قواعد ترکیب شروع کرد. در ادامه این بخش انواع گروه شامل: گروه اسمی، گروه فعلی، گروه‌های قیدی، گروه‌های وصفی، گروه‌های صوتی و گروه‌های حرفی شرح داده شده‌است. در این کتاب، دومین مبحث درباره نحو دستور زبان جمله و انواع آن است. جمله به انواع زیر تقسیم می‌شود: جمله فعلی، جمله بی فعل، جمله عادی، جمله خبری، جمله انشایی (که خود به سه دسته تقسیم می‌شود: جملات پرسشی،

جملات امری، جملات عاطفی)، جمله مستقل (ساده و مرکب)، جمله مثبت و منفی، جمله معترضه، جمله شخصی و غیرشخصی. در انتها تمرین‌های بخش نحو آمده است. فصل سوم که آخرین مبحث این کتاب است به بررسی سطح معنایی اختصاص دارد. در این بخش واژگان زبان و روابط معنایی بررسی می‌شود. در اینجا معناشناسی تعریف می‌شود و حوزه‌های معنایی مشخص می‌گردند. روابط مفهومی، هم در سطح واژه و هم در سطح جمله مطرح است. در این کتاب روابط درونی واژه‌ها تحت عناوین مترادف، تضاد، تشابه و تضمن بررسی شده است. علل تحول و دگرگونی معنای واژه، که تحولات اجتماعی و تاریخی منشأ آن دانسته شده، آخرین مبحث این کتاب است. پس از آن تمرین‌های سطح معنایی زبان آورده شده است. در پایان، فهرست منابع و مآخذ و مقالات و نیز آثار دیگری که نویسنده به رشته تحریر درآورده، آمده است.

در کتاب مورد بررسی، از رسم الخط یکدست و یکنواختی استفاده نشده و شیوه‌نامه مورد استفاده مؤلف نیز معرفی نگشته است. در این کتاب، در اکثر موارد، کسره اضافه در واژه‌های مختوم به های غیر ملفوظ در حالت اضافه به صورت «ی» نوشته شده است، که مغایر با دستور خط مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی است. ولی در برخی موارد نیز از «ه» استفاده شده است: دوره هخامنشی (ص ۱۱، پ ۲، س ۶). جوانمرد به این صورت و ناجوان مرد (ص ۴۰، س ۳) به صورت جدا آمده است.

در این کتاب موارد دیگری از عدم انطباق رسم الخط آن با دستور خط مصوب فرهنگستان مشاهده می‌شود. در واژه‌های مختوم به صامت متصل، در اتصال به صورت سوم شخص جمع فعل (بودن)، از رسم الخط متفاوتی استفاده شده است: معروفند به جای معروفاند (ص ۴۱، ش ۱۴)، قسمند به جای قسم‌اند (ص ۷۰، پ ۱۳)، و مواردی نظیر: از آن جا به جای از آنجا (ص ۴۸، پ ۱، س ۱)؛ ضمن این که به جای ضمن این‌که (ص ۵۳، ش ۲، س ۴)؛ آن چه به جای آنچه (ص ۲، پ ۲، س ۱)؛ این جا به جای اینجا (ص ۱۸۹، مثال شماره ۴)؛ چه طور به جای چطور (ص ۱۸۶، ش ۱۶)؛ هم چنین به جای همچنین (ص ۲۰، پ ۳، س ۲)؛ هم چون به جای همچون (ص ۴، ش ۲، س ۲)؛ بزرگترین به جای بزرگ‌ترین (ص ۱۰، ش ۲، س ۲)؛ نشأت به جای نشست (ص ۱۹، پ ۳، س ۲)؛ گوش زد به جای گوشزد (دیباچه، پ ۳، س ۴).

صورت‌هایی مانند پاد در پادشاه و دش، دژ در دشنام، در بخش مربوط به پسوندهای غیرفعال آمده‌است، درحالی‌که پسوند نیستند.

اشکال دیگر کتاب مربوط به عدم رعایت فاصله‌گذاری صحیح است. در اکثر موارد این فاصله‌گذاری رعایت نشده‌است. در اینجا تنها به ارائه چند نمونه اکتفا می‌شود: تلاش‌های صورت گرفته به جای تلاش‌های صورت گرفته (ص ۱۵، ش ۴، پ ۲، س ۱)، هیچ‌گونه به جای هیچ‌گونه (ص ۱۸، پ ۱، س ۳).

در برخی از موارد اشتباهات چاپی و املایی مشاهده می‌شود. برای مثال در پشت جلد fonetic به جای phonetic آمده‌است.

منابع

- ابومحبوب، احمد (۱۳۷۵)، ساخت زبان، نشر میترا، تهران؛
- ارژنگ، غلامرضا (۱۳۷۴)، دستور زبان فارسی امروز، نشر قطره، تهران؛
- نمره، یدالله (۱۳۸۶ [۱۳۷۸])، آواشناسی زبان فارسی: آواها و ساخت آوایی هجا، مرکز نشر دانشگاهی، تهران؛
- حق‌شناس، علی محمد (۱۳۸۲ [۱۳۵۶])، آواشناسی، آگاه، تهران؛
- و همکاران (۱۳۸۵)، دستور زبان فارسی: ویژه دوره‌های کاردانی و کارشناسی پیوسته و ناپیوسته آموزش زبان و ادبیات فارسی، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی، تهران؛
- علوی مقدم، سید بهنام و محمدرضا پاشایی (۱۳۸۹)، دستور زبان فارسی بر پایه زبان‌شناسی، لوح زرین، تهران؛
- صادقی، علی‌اشرف و غلامرضا ارژنگ (۱۳۵۶)، دستور سال دوم آموزش متوسطه عمومی رشته فرهنگ و ادب، چاپخانه اقبال، تهران؛
- غلامعلی‌زاده، خسرو (۱۳۷۴ [۱۳۷۷])، ساخت زبان فارسی، احیاء کتاب، تهران؛
- مؤمنی، فرشته (۱۳۸۷)، دستور مختصر زبان فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نوشهر و چالوس؛
- Collins P. & C. Hollo (2010), *English Grammar: An Introduction*, 2nd ed., Palgrave Macmillan: the UK;
- Windfuhr, Gernot L. (1979), *Persian Grammar: History and State of its Study*, The Hague: Mouton Publishers.

